

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۰۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۶

الهام سیاہی^۱، محمدصادق میرزا ابوالقاسمی^۲

گونه‌شناسی جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره قاجار

چکیده

«جیقه» یا «جقه» یکی از گونه‌های رایج جواهرات سلطنتی ایران در دوره قاجار محسوب می‌شود که برای تزیین پوشش سر پادشاهان و شاهزادگان استفاده می‌شد. جیقه‌ها از نظر فرم، تزیین و شیوه ساخت متنوع هستند و بررسی آنها می‌تواند در شناخت گوشه‌ای از تاریخ و سنت جواهرسازی ایران مفید واقع شود. موضوع مقاله‌ی پیش رو طبقه‌بندی و گونه‌شناسی جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره قاجار با توجه به ویژگی‌های فنی و فرمی و تزیینی است. به این منظور جیقه‌های موجود در خزانه‌ی جواهرات ملی ایران مطالعه و ارزیابی شده است. انتخاب نمونه‌ها به گونه‌ای بوده است که حتی الامکان همه‌ی انواع جیقه‌ها را پوشش دهد و نتایج آن به کل جیقه‌های سلطنتی قابل تعمیم باشد. بر این اساس، جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره قاجار در سه دسته‌ی کلی «جیقه بته‌جقه»، «جیقه شیر و خورشید»، و «جیقه فرنگی» بحث شده است.

واژگان کلیدی: جواهرات سلطنتی، جیقه (جقه)های سلطنتی، گونه‌شناسی و طبقه‌بندی، دوره قاجار، جیقه بته‌جقه، جیقه شیر و خورشید، جیقه فرنگی

^۱ کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده ی مسئول).

Email: ellie.siahi@gmail.com

^۲ استادیار، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

مقدمه

سابقه‌ی گردآوری جواهرات سلطنتی در ایران را می‌توان با تاریخ سلسله‌های پادشاهی ایران مصادف دانست. با این حال، قدمت مجموعه‌ای که امروزه بدین نام شناخته می‌شود پیش‌تر از دوره‌ی صفوی نیست و عمدتاً شامل باقیمانده‌ی جواهرات موجود در بیوتات سلطنتی ایران در دوره‌ی قاجار است. این مجموعه در دوره‌ی پهلوی به تدریج از بیوتات سلطنتی انتزاع گردید و از کاخ گلستان به خزانه‌ی بانک مرکزی و موزه‌ی جواهرات ملی ایران منتقل شد. به این مجموعه «جواهرات ملی» نیز گفته می‌شود.

جواهرات سلطنتی ایران به لحاظ کمی و کیفی بسیار متنوع به نظر می‌رسد و شامل انواعی از تاج‌ها، تخت‌ها، جنگ‌افزارها، زیورآلات، و لوازم و اشیاء تزئینی می‌شود. این مجموعه با عنوان وسایل تشریفات یا پوشش زینتی پادشاه و درباریان در دوره‌ی قاجار و حتی پهلوی استفاده می‌شد، چون جلوه‌ای از شکوه سلطنت به‌شمار می‌رفت، آداب استفاده مخصوص خود را داشت. شیوه‌ی تولید این جواهرات نیز منحصر به فرد بود. چنانکه می‌دانیم بیوتات سلطنتی یک کارگاه مخصوص زرگری و جواهرسازی داشت که سفارش‌های دربار را انجام می‌داد (بیانی، ۱۳۴۸: ۱۱۴). این کارگاه علاوه بر جواهرسازی سنتی، محل شناخت و تجربه‌ی تکنیک‌های جواهرسازی فرنگی مآب نیز بود. جواهرسازان فرنگی نیز گاه به استخدام این کارگاه در می‌آمدند. بدین ترتیب از آمیختگی فرم‌ها و تکنیک‌های سنتی و فرنگی، سبکی از جواهرسازی رسمی در دوره‌ی قاجار پدید آمد، که جلوه‌ی آن را می‌توان در جواهرات سلطنتی مشاهده کرد، بلکه بدان «جواهرسازی سلطنتی» یا «جواهرسازی درباری» اطلاق کرد.

جقیقه‌های سلطنتی یکی از گونه‌های رایج جواهرات سلطنتی ایران در دوره‌ی قاجار محسوب می‌شود. «جقیقه» به نوعی از زیورآلات جواهرنشان گفته می‌شد که برای تزئین پوشش سر استفاده می‌شود.^۱ جقیقه مزین به پره‌های پرندگان و مرصع به سنگ‌های قیمتی بود و معمولاً به تاج یا کلاه نصب می‌شد. فرم متعارف آن نیز به نقش مشهور «بته‌جقه» نزدیک است و احتمالاً از روی همین شباهت به جقیقه مصطلح شده باشد. اغلب جقیقه‌های سلطنتی جزو زیورآلات مردانه شناخته می‌شود و مختص آرایش و پوشش مقام پادشاه یا شاهزادگان در مراسم تاجگذاری، سلام نوروژ، بارعام و نظایر آن بوده است. از این‌رو گاه در کنار تخت و تاج و شمشیر به عنوان اسباب سلطنت معرفی شده است.

درباره‌ی جقیقه‌های سلطنتی ایران به‌ندرت تحقیق مستقل و جامعی صورت پذیرفته است. بر این اساس امکان مطالعه‌ی مجموعه‌ی جواهرات سلطنتی ایران به‌علت حساسیت‌های حفاظتی و امنیتی کمتر برای محققان میسر شده است. اغلب در محدود منابع مربوط نیز جنبه‌ی تاریخی جواهرات سلطنتی یا معرفی نمونه‌های شاخص آن توجه شده است (مثلاً نک: مین و تشینگام، ۱۳۴۷؛ بیانی، ۱۳۴۸؛ جلیل‌وند، ۱۳۴۸: ۴۹۰-۴۸۱). در خلال این مباحث می‌توان اطلاعات مختصری از برخی جقیقه‌های سلطنتی به دست آورد. همچنین منابعی که سنت جواهرسازی و زرگری در ایران را مدنظر قرار داده‌اند پیشینه‌ای برای تشریح فنون ساخت و تزئین جقیقه‌ها به‌شمار می‌روند (مثلاً نک: پوپ و آکرمن، ۱۳۸۷، ۳۱۰۴-۳۰۹۷/۶؛ فلور، ۱۳۹۳: ۲۵۵-۲۵۲). در برخی از منابع نیز به ویژگی‌های فرمی و اشکال تزئینی جواهرات سلطنتی پرداخته شده که در نوع خود جالب توجه است (نک: فریه، ۱۹۴: ۱۳۷۴-۱۸۷). دسته‌ای دیگر از تحقیقات نیز با محوریت اشیاء جواهرنشان موجود در خزانه‌ی جواهرات ملی ایران نگاشته شده است. پایان‌نامه «بررسی ویژگی‌های فنی، هنری و نمادین جقیقه‌های سلطنتی موجود در خزانه جواهرات ملی ایران» یکی از این نمونه تحقیقات

است. در این پایان‌نامه تعدادی جیقه به اختصار معرفی شده است، اما مؤلف، به‌جای بررسی جنبه‌های فنی و هنری، بیشتر به گردآوری تعاریف و تعابیر نمادین جیقه‌ها پرداخته است (زمانی تهرانی، ۱۳۹۴). جیقه‌های سلطنتی از نظر فرم و اندازه و تزئین و شیوه‌ی ساخت متنوع به‌نظر می‌رسند و بررسی سبک طراحی و ویژگی‌های فنی و تزئینی آنها می‌تواند در شناخت گوشه‌ای از تاریخ زیورآلات و سنت جواهرسازی ایران مفید واقع شود. براین اساس موضوع مقاله‌ی حاضر طبقه‌بندی و گونه‌شناسی جیقه‌های سلطنتی با توجه به ویژگی‌های فنی و فرمی و تزئینی است. برای این منظور نزدیک به ۴۰ جیقه از مجموعه‌ی موجود در خزانه‌ی جواهرات ملی مطالعه و ارزیابی شده است. انتخاب این نمونه‌ها به‌گونه‌ای بوده است که حتی‌الامکان همه‌ی انواع جیقه‌ها را پوشش دهد و نتایج آن به کل جیقه‌های سلطنتی قابل‌تعمیم باشد. در این مطالعه از برخی از اسناد بیوتات سلطنتی در آرشیو کاخ گلستان برای شناسایی و اصالت جیقه‌های مذکور نیز استفاده شده است. همچنین با همکاری مسئولان خزانه‌ی جواهرات ملی مطالعه‌ی نزدیک برخی از جیقه‌های سلطنتی مقدور بوده است.^۲ این مقاله به شیوه‌ی توصیفی-تحلیلی و بر مبنای مشاهدات میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای نوشته شده است.

تاریخچه و آداب استفاده از جیقه‌های سلطنتی

احتمالاً منشأ تاریخی استفاده از جیقه به عنوان زیورآلات درباری به تیموریان آسیای مرکزی و خراسان در قرن نهم هجری می‌رسد. قدمت استفاده از این زیور در ایران نیز به عنوان نشانی از سلطنت به دوره‌ی صفوی بازمی‌گردد (Jellicoe, 1993: 428). جیقه از ابتدا برای نگه داشتن پر یا زیوری مشابه در تزئین تاج‌ها، دستارها و کلاه‌ها به‌کار می‌رفت. چنان‌که از متون تاریخی و نگاره‌های برجای‌مانده از این دوره برمی‌آید پوشش سر شاه و درباریان در دوره‌ی صفوی شکل کلاه یا عمامه‌ای پارچه‌پیچ داشت (کمپفر، ۱۳۶۰: ۵۶) و درواقع این جیقه‌های جواهرنشان بود که آن را به تاجی شاهوار مبدل می‌کرد. در سیاحتنامه شاردن آمده است که سرپوش پادشاه صفوی همیشه به جیقه‌های متعدد مزین بود و هیچ‌کسی جز او جیقه بر دستار خود نمی‌زد (شاردن، ۱۳۳۵، ۴/۲۳۰). در نوشته‌های کشیشان فرانسوی نیز از سادگی لباس شاه عباس اول (۱۰۳۸-۹۹۶ق) سخن رفته و جیقه‌ی دستار شاه تنها وجه تمایز پوشش او از اطرافیان دانسته شده است (کشیشان ژزوویت، ۱۳۷۰: ۹۸). مطابق نگاره‌های موجود، شاهزادگان و نزدیکان دربار صفوی نیز از جیقه در تزئین دستار خود استفاده می‌کردند. در سیاحتنامه شاردن نیز تلویحاً از این موضوع سخن رفته است (شاردن، ۱۳۳۵، ۴/۲۳۰). ظاهراً استفاده از زیور جیقه در تشریفات دربار صفوی دارای ترتیب و سلسله‌مراتب بوده است. به‌نظر می‌رسد، این امر در دوره‌های بعد نیز کم‌وبیش رعایت می‌شده است. براین اساس، برداشت سیاحان غربی از این موضوع را باید به نوعی از جیقه‌ها منحصر کرد که احتمالاً مختص مقام سلطنت ساخته می‌شد. این نوع جیقه‌ها را می‌توان مصداق دقیق‌تر «جیقه سلطنتی» فرض کرد.^۳

جیقه‌ها در نگاره‌های صفوی به‌صورت صفحات فلزی قلمزده و مرصع دیده می‌شوند که بر تارک آنها شاه‌پری از پرندگان قرار گرفته است. ممکن است در یک دستار تا چند جیقه به‌کار رود، اما چنانچه از یک جیقه‌ی سلطنتی استفاده شود معمولاً آن را بر سمت راست دستار نقش می‌کنند. این در حالی است که در نامه‌های شگفت‌انگیز از کشیشان فرانسوی در دوران صفوی و افشاریه به نصب جیقه‌ی سلطنتی بر سمت چپ دستار شاه تصریح شده است (کشیشان ژزوویت، ۱۳۷۰: ۹۸). پوشش سر در دوره افشار از نمونه‌ی صفوی

متفاوت می شود و تاج نادرشاه موسوم به تاج نادری، که کلاهی چهارترک است، جایگزین کلاه پارچه پیچ شاهان صفوی می گردد (سودآور، ۱۹۹۲: ۷۹۷). همچنین فرم غالب جیقه های سلطنتی در این دوره به فرم مرسوم «بته جقه» در آمده است. در مجمل التواریخ از تاج نادرشاه، که مزین به چهار جیقه سلطنتی بود، یاد شده است (گلستانه، ۱۳۵۶: ۱۴). در برخی پرتوهای نادرشاه (۱۱۶۰-۱۱۴۹ق) این تاج به صورتی تصویر شده که بر هر وجه آن جیقه ای قرار گرفته است (تصویر ۱). با این حال، تاج نادرشاه در غالب پرتوهای موجود از او با یک جیقه دیده می شود. کلاه بلند و مشهور کریم خان زند (۱۱۹۳-۱۱۴۶ق) نیز در پرتوهای موجود گاه با جیقه های سلطنتی تزیین شده است (تصویر ۲).

تصویر ۱. تاج چهارترک نادرشاه مزین به جیقه های سلطنتی. مجلس نقاشی، منسوب به علی اشرف.

تصویر ۲. کلاه کریم خان زند مزین به جیقه ی سلطنتی. مجلس نقاشی، اثر ابوالحسن مستوفی کاشانی.

به هر صورت، استفاده از جیقه های جواهرنشان در دربار سلاطین قاجار رونقی دوچندان یافت. در این دوره از یک جیقه سلطنتی مجلل در تزیین پیشانی تاج شاهی استفاده می شد (ژوبر، ۱۳۲۲: ۱۲۴-۱۲۳).

شاهزادگان نیز تاج و کلاه‌های خود را معمولاً با جیقه می‌آراستند. استفاده‌ی زنان قاجاری از این زیور نیز نسبت به دوره‌های قبل چشمگیرتر بوده است. از این گذشته، جیقه‌های سلطنتی جزو اقلام و اسباب سلطنت در دوره قاجار به‌شمار می‌رفت و هنگام تفویض مقام سلطنت به همراه تاج و بازوبند و شمشیر به پادشاه انتقال داده می‌شد (بیانی، ۱۳۴۸: ۱۰۳). تا اواسط دوره‌ی حکومت ناصرالدین‌شاه (۱۳۱۳-۱۲۶۴ق) هنوز ساخت جیقه‌های سلطنتی مکمل و مرصع رواج داشت، اما تدریجاً ابعاد جیقه‌های سلطنتی تقلیل یافت و تزیینات آن به نشان‌های شیروخورشید تغییر کرد. به‌نظر می‌رسد، از دوره‌ی حکومت محمدعلی‌شاه (۱۳۲۷-۱۳۲۵ق) به‌بعد سفارش ساخت جیقه‌های سلطنتی محدود شد و سلاطین متأخر قاجار به استفاده از چند جیقه سلطنتی معروف مانند دریای نور یا شیروخورشیدهای زرین و مرصع به الماس‌های درشت بسنده می‌کردند. در دوره‌ی پهلوی دوم جیقه‌ها از زمره‌ی زیورآلات درباری خارج شده است.

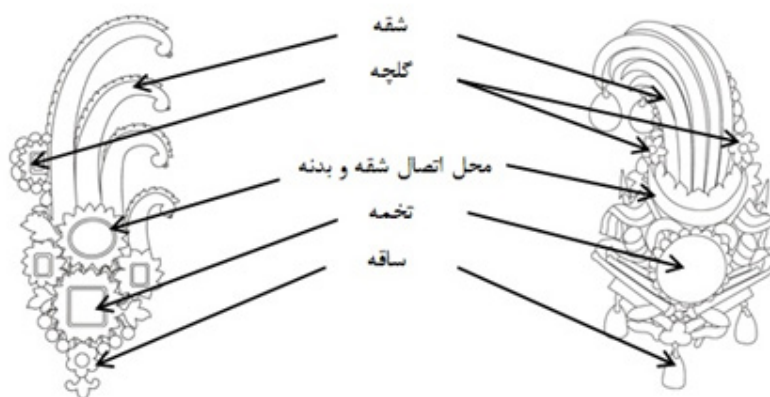
گونه‌شناسی جیقه‌های سلطنتی

۱. جیقه بته‌جقه: بته‌جقه مشهورترین و شایع‌ترین فرم در جیقه‌های سلطنتی است. همان‌طورکه پیش از این نیز گفته شد، اصطلاح «جیقه» احتمالاً از روی همین شباهت بر این‌گونه از جواهرات سلطنتی گذاشته شده است. جیقه‌های سلطنتی با صفحات گوهرنشان و پر پرندگان به‌نوعی حالت نقش بته‌جقه را در دستارهای سلاطین صفوی تداعی می‌کند. باین‌حال، در دوره‌ی افشار فرم صفحات جواهرنشان جیقه‌ها به نقش بته‌جقه تغییر شکل داد. این فرم از جیقه‌ها به سرپیچ‌های (Sarpech) قرن شانزدهم و هفدهم میلادی هند بسیار شبیه است.^۴ سرپیچ‌ها گونه‌ای از تزیینات دستار هندی است و شامل شاخه‌های جواهرنشانی است که بر پیشانی یا کناره‌ی دستار شاه و درباریان نصب می‌شد. این نوع از سرپیچ، که می‌تواند معادل جیقه در ایران محسوب شود، لااقل از زمان گورکانیان در هند رایج بوده است (Untracht, 2008: 382, 344). نادرشاه در فتح هند (۱۱۵۱ق) غنایم بسیاری به‌دست آورد. بخشی از این غنائم شامل گوهرها و جواهرات گرانبهایی می‌شد که محمدشاه (۱۱۶۱-۱۱۳۱ق)، پادشاه وقت هند، بدو پیشکش کرد (استرآبادی، ۱۳۸۷: ۳۶۵-۳۶۲؛ نفیسی، ۱۳۰۳: ۴۲-۳۳). به‌احتمال در میان این جواهرات - که گویا تمام اندوخته‌ی اسلاف محمدشاه بود (سایکس، ۱۳۸۰، ۳۷۸-۲/۳۷۶) - سرپیچ‌های هندی نیز وجود داشت. اتفاقاً جیمز فریزر در وصف اسباب اهدایی سلطنت از طرف پادشاه هند به نادرشاه افشار از یک سرپیچ نیز سخن به میان آورده است (فریزر، ۱۳۶۳: ۱۳۱). بنابراین هیچ بعید نیست که تغییر فرم جیقه‌های سلطنتی ایران متأثر از سرپیچ‌های هندی باشد. واضح‌ترین نمونه از این تغییر را می‌توان در جیقه‌هایی دید که در دستار فتحعلی‌شاه قاجار (۱۲۵۰-۱۲۱۲ق) استفاده شده است (تصویر ۳).

تصویر ۳. نمونه‌ای از جیقه با فرم بته‌جقه در دستار فتحعلی‌شاه قاجار.
مجلس نقاشی، اثر میرزا بابا. کتابخانه‌ی بریتانیا، F116.
(مأخذ: Raby, 1999: 38)

گونه‌های دیگری از فرم بته‌جقه در میان جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره‌ی قاجار نیز وجود دارد که می‌تواند بازتاب مایه‌های سنتی‌تر این نقش در جواهرسازی ایران باشد. استفاده از این فرم‌ها در جیقه‌های سلطنتی اوایل قاجار بسیار متداول است. برخی جیقه‌های فرنگی پیشکش شده به دربار ایران در این دوره نیز شکل بته‌جقه دارند (تصویرهای ۱۴ و ۱۵). باین حال، از نیمه‌ی قرن سیزدهم، به‌خصوص از سلطنت ناصرالدین‌شاه قاجار، فرم متداول جیقه‌های سلطنتی ایران تغییر می‌کند و به تدریج فرم‌های تازه‌تری جایگزین آن می‌شود. ساختار کلی جیقه‌های سلطنتی با فرم بته‌جقه در دوره‌ی قاجار شامل دو بخش اصلی «شقه» و «بدنه» می‌شود. شقه به نیمه‌ی بالا (رأس) و بدنه به نیمه‌ی پایین جیقه گفته می‌شود. معمولاً شقه به تزئیناتی موسوم به «گلچه» آراسته است. ممکن است انتهای بدنه‌ی جیقه‌ها نیز زائده‌ای داشته باشد که می‌توان آن را ساقه نامید (تصویر ۴).

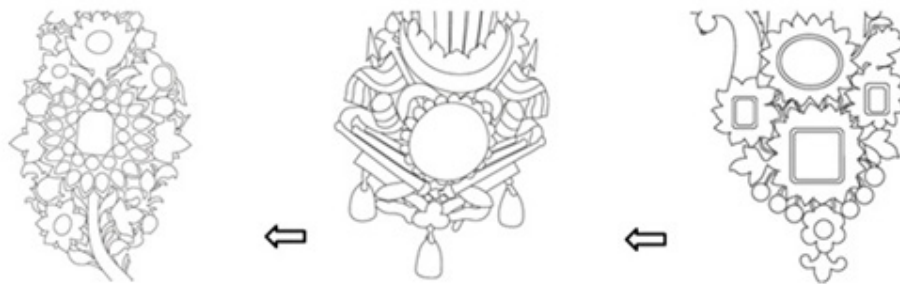
تصویر ۴. اجزای اصلی جیقه‌ی بته‌جقه.
(مأخذ: نگارندگان)

جیقه‌های سلطنتی با فرم بته‌جقه در نیمه‌ی اول قرن سیزدهم اغلب شقه‌هایی چند شاخه دارند. این شاخه‌ها بیشتر چهارتایی و به یک سمت خمیده است. البته معدود نمونه‌هایی نیز وجود دارد که شقه‌ای با شاخه‌های دوسویه داشته باشد. گلچه‌های تزئینی یا به صورت جفتی و متقارن در طرفین شقه نصب می‌شود یا به صورت تکی در سمت خلاف انحنا شاخه‌های شقه قرار می‌گیرد. ظاهراً از نیمه‌ی قرن سیزدهم هجری شاخه‌های چندگانه‌ی شقه‌ها به هم نزدیک و متصل شده، در نهایت به صورت یک پارچه در آمده و با بدنه تشکیل یک فرم واحد داده است (تصویر ۵).

تصویر ۵. سیر تحول شقه در جیقه‌های بته‌جقه.
(مأخذ: نگارندگان)

در شکل‌دهی بدنه‌ی جیقه‌های سلطنتی با فرم بته‌جقه، سه جزء اصلی و بدون تغییر وجود دارد: یکی، هسته‌ی بدنه که در اغلب نمونه‌ها باگوهری درشت و مرغوب آراسته می‌شود و اصطلاحاً بدان «تخمه» می‌گویند. یکی، محل اتصال شقه و بدنه که با نقوشی متنوع، اما مرصع به گوهرهای به نسبت درشت، جلوه‌گری می‌کند و گاه تزئیناتی جانبی نیز می‌یابد. یکی، بخش انتهایی بدنه که به شکل یک ساقه‌ی کوچک می‌ماند. این اجزاء در غالب جیقه‌های سلطنتی با فرم بته‌جقه رعایت شده است (تصویر ۶). استفاده از نقش گل در اجزاء بدنه‌ی جیقه نسبت به سایر نقوش متداول تر بوده است.

تصویر ۶. سیر تحول بدنه در جیقه‌های بته‌جقه.
(مأخذ: نگارندگان)

چنانکه پیش از این گفته شد، سرپوش حکام صفوی و افشار ممکن بود همزمان با چندین جیقه تزئین شود. این شیوه در دوره‌ی قاجار با نصب یک جیقه‌ی سلطنتی در پیشانی سرپوش جایگزین گردید. با این حال، در مجموعه‌ی جواهرات ملی ایران گونه‌ای از جیقه‌های سلطنتی وجود دارد که می‌تواند نشان‌دهنده‌ی تداوم

رسم تزئین سرپوش با چند جیقه در دوره قاجار باشد. شاخصه اصلی این نوع از جیقه‌های سلطنتی، که اغلب فرم بته‌جقه دارد، قرینگی است. به عبارتی می‌توان برخی از جیقه‌های سلطنتی را، به واسطه شباهت ظاهری و حالت قرینگی فرم کلی آنها نسبت به یکدیگر، جفت انگاشت و با اغماض آنها را «جیقه‌های قرینه» یا «جیقه‌های جفت» نامید (تصویر ۷). این نظر صرفاً در حد حدس و گمان است.

تصویر ۷. جیقه‌های بته‌جقه با شاخصه قرینگی
(مأخذ: آرشیو خزانه جواهرات ملی ایران. گنج‌های ۷: ش ۱۷ و ۲۲)

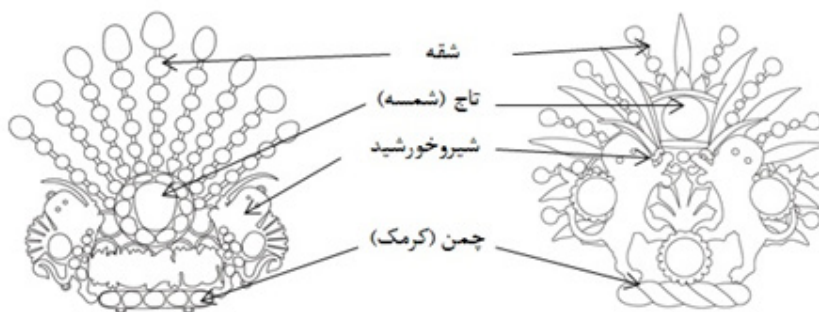
همان‌طور که پیش‌تر گفتیم در این دوره شاه و شاهزادگان اصولاً از یک جیقه در پیشانی تاج، عمامه یا کلاه قاجاری خود استفاده می‌کردند.^۵ شاید جیقه‌های مذکور زیوری زنانه باشد. این احتمال نیز وجود دارد که آنها را به صورت همزمان در دو سرپوش و برای دو شخص متفاوت استفاده می‌کردند. در بخشی از پرده‌ی صف سلام ناصرالدین‌شاه در تالار نظامیه تهران شاهزادگان جوان قاجار در دو طرف تخت طاووس به صف شده‌اند. دو شاهزاده‌ی ارشد، کلاه پوست‌هایی مزین به جیقه بر سر دارند و این جیقه‌ها قرینه به‌نظر می‌رسند (تصویر ۸).^۶

تصویر ۸. صف سلام ناصرالدین‌شاه. جیقه‌های پیشانی کلاه معین‌الدین میرزا ولیعهد (نفر اول سمت راست تخت) و قاسم‌میرزا امیرنظام (نفر اول سمت چپ تخت) قرینه به‌نظر می‌رسند.
مجلس نقاشی، اثر صنیع‌الملک. ۱۲۷۴ ق.
(مأخذ: آرشیو کاخ موزه گلستان، ش ۸۵۹۰)

۲. جیقه شیر و خورشید: شیر و خورشید طرحی متداول در هنرهای تزئینی ایران است. ساختار کلی این طرح از دو نقش «شیر» و «خورشید» شکل یافته، اما در دوره حکومت فتحعلی‌شاه نقش «تاج کیانی»^۷ نیز بدان اضافه شده است. در همین دوره برای نخستین بار نشانی جواهرنشان با استفاده از طرح شیر و خورشید ساخته می‌شود. فتحعلی‌شاه قاجار این نشان سلطنتی را به تقلید از نشان لوژیون دونور فرانسه، جهت اعطا به سفیران و مقامات اروپایی ابداع کرد (Shapur shahbazi, 1999: 22). اندکی بعد شیر و خورشید صورت تازه‌ای یافت و به مصداق ذوالفقار امیرالمؤمنین، شیر در این نقش با شمشیری در دست تصویر شد.^۸ از صورت‌های متعارف نقش شیر و خورشید به وفور در پیش‌کلاه‌ها و جیقه‌های سلطنتی قاجار استفاده شده است. قدمت نخستین نمونه از جیقه‌های شیر و خورشید به حدود نیمه‌ی قرن سیزدهم هجری می‌رسد و با توجه به نمونه‌های موجود فرم اصلی این نوع از جیقه‌های سلطنتی در سراسر دوره قاجار تقریباً ثابت بوده است. فرم جیقه‌ی شیر و خورشید، مانند جیقه بته‌جقه، دارای دو بخش اصلی «شقه» و «بدنه» است. در این‌گونه از جیقه‌های سلطنتی فرم شقه‌ها به صورت شعاع‌سان است. بدنه نیز شامل تاج (شمسه)، دو شیر و خورشید قرینه، فضای مابین شیرها و پایه‌ی نواری شکل زیر جیقه می‌شود. این پایه‌ی نواری شکل، که محل اتصال و اتکای تمام اجزای جیقه نیز هست، در اسناد ابواب جمعی بیوتات سلطنتی اصطلاحاً «چمن» یا «کرمک» نامیده شده است (تصویر ۹).^۹

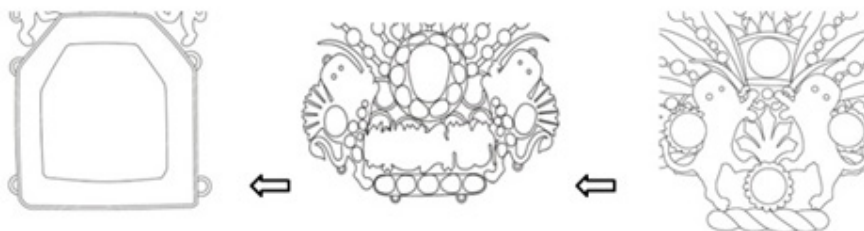
تصویر ۹. اجزای اصلی جیقه‌ی شیر و خورشید.
مأخذ: نگارندگان

جیقه‌های شیر و خورشید در ابتدا شقه‌های ترکیبی دارند. این شقه‌ها از کنار هم قرار گرفتن برگ‌های کوچک فرنگی‌ساز و شقه‌های میله‌ای^{۱۰} ایجاد می‌شود. این فرم از شقه‌ها علاوه بر اینکه قسمت بالای جیقه را شکل می‌دهد، زمینه‌ای برای جلوه‌ی بهتر قسمت فوقانی بدنه ایجاد می‌کند. در نیمه‌ی دوم قرن سیزدهم هجری فرم جیقه‌های شیر و خورشید اندکی تغییر می‌یابد؛ من جمله فرم شقه‌ها صرفاً به صورت میله‌ای در می‌آید و تعداد میله‌ها کاهش پیدا می‌کند.^{۱۱} قسمت تاج نیز از بدنه حذف می‌شود و در عوض ظاهر کلی فرم جیقه‌ها تداعی تاج شاهی می‌کند. در نهایت نیز فرم شیر و خورشید و تاج جایگزین شقه‌ها می‌شود. در فرم اخیر نقش تاج کیانی دوباره مابین دو شیر قرینه افتاده و شقه‌ها به صورت دو یا سه پَر بر بالای تاج قرار گرفته است (تصویر ۱۰).

تصویر ۱۰. سیر تحول شقه در جیقه‌های شیر و خورشید.
(مأخذ: نگارندگان)

فرم و اجزای بدنه‌ی جیقه‌های شیر و خورشید نیز مانند بخش شقه‌ها از نیمه‌ی قرن سیزدهم هجری به مرور تغییر کرده است. مثلاً، تاج در بدنه به شکل شمسه‌ی جواهرنشان طراحی و ساخته شده است. گاهی نیز نام پادشاه زیر این شمسه حک شده است. چند نمونه از این جیقه‌ها با نام ناصرالدین شاه در مجموعه جواهرات ملی موجود است. بر اساس اسناد ابواب جمعی بیوتات، جیقه‌های سلطنتی در دوره‌ی مظفرالدین شاه نیز به نام او مزین می‌شده است.^{۱۲} از زمانی که قسمت شقه‌ی جیقه‌ها با فرم شیر و خورشید و تاج جایگزین شد، بدنه‌ی جیقه‌ها نیز با گوهری درشت، که اغلب از جنس الماس بود، آراسته گردید (تصویر ۱۱).

تصویر ۱۱. سیر تحول بدنه در جیقه‌های شیر و خورشید.
(مأخذ: نگارندگان)

همزمان با این تحولات رواج نوعی دیگر از جیقه‌های شیر و خورشید نیز جلب توجه می‌کند. در این جیقه‌ها، فرم شیر و خورشید به صورت قطعه‌ای مستقل ضمیمه‌ی جواهری دیگر می‌شود و بر بالا یا پایین آن جواهر سوار می‌گردد. در این جیقه‌ها قطعه یا قطعات جواهر از قطعه شیر و خورشید به کل مجزاست یا با تمهیداتی قابل اتصال و جدا شدن است. جیقه‌ی موسوم به سه خواهران نمونه‌ای از این جیقه‌ها در دوره‌ی ناصرالدین شاه بوده است (تصویر ۱۲).

تصویر ۱۲. جیقه‌ی سه‌خواهران بر پیشانی کلاه ناصرالدین شاه.
(مأخذ: آلبوم‌خانه کاخ گلستان)

۳. جیقه فرنگی (سبک جورجیایی و ویکتوریایی): بخشی از مجموعه‌ی جواهرات سلطنتی ایران شامل جواهراتی است که از طرف نمایندگان و سفرای خارجی به دربار ایران پیشکش می‌شد یا به سفارش دربار ایران از کشورهای اغلب اروپایی تهیه می‌گردید. این جواهرات متنوع به نظر می‌رسند، اما از نظر فرمی یا مطابق نمونه‌های ایرانی یا با فرم‌های کاملاً فرنگی ساخته شده‌اند (تصویرهای ۱۳ و ۱۴). ورود این جواهرات به دربار ایران و استقبال از آنها موجب تأثیر تدریجی بر جواهرسازی ایرانی گردید. منظور از جیقه‌ی فرنگی در این مقاله گونه‌ای از جیقه‌های سلطنتی است که در کارگاه‌های جواهرسازی ایران تولید شده‌اند اما در فرم ظاهری، تکنیک ساخت، و شیوه تزئین متأثر از جواهرسازی اروپایی هستند.

تصویر ۱۳. فرم ایرانی در جیقه‌ی پیشکش به دربار ایران.
(مأخذ: خزانه‌ی جواهرات ملی ایران، گنج‌هی ۲۴، شماره‌ی ۸)

تصویر ۱۴. فرم فرنگی در جیقه‌ی پیشکش به دربار ایران.
(مأخذ: خزانه‌ی جواهرات ملی ایران، گنج‌هی ۱۰، شماره ۲۰)

جیقه‌های فرنگی در دوره‌ی قاجار به‌طور ویژه متأثر از دو سبک جواهرسازی اروپایی بود: اول سبک جورجیایی که مقارن با سلطنت جورج اول تا چهارم (۱۸۳۰-۱۷۱۴م) در انگلستان پدید آمد (Redington Dawes, 16-18: Collings, 2018)؛ دوم جواهرسازی سبک ویکتوریایی که از دوره‌ی سلطنت ملکه ویکتوریا (۱۹۰۱-۱۸۳۷م) در انگلستان شکل گرفت (Flower, 2002). اثر جواهرسازی سبک جورجیایی به‌ویژه در جیقه‌های فرنگی دوره‌ی فتحعلی‌شاه قاجار قابل مشاهده است و شاخصه‌ی اصلی تشخیص آن از روی فرم‌ها و نقوش تزئینی جیقه‌هاست. از فرم‌های تزئینی مهم در جیقه‌های فرنگی به سبک جورجیایی می‌توان به طرح گل و بوته، پر، برگ‌ها، روبان، پایون دو حلقه یا سه حلقه، هلال ماه، ترصیع به شیوه‌ی خوشه‌ای که ایجاد یک فرم گل مانند می‌کند، تزئینات لرزان و شقه‌های ریشه‌ای اشاره کرد (تصویر ۱۵). اثر جواهرسازی سبک ویکتوریایی را نیز می‌توان در جیقه‌های فرنگی دوره‌ی ناصرالدین‌شاه دنبال کرد. تأثیرات جواهرسازی سبک ویکتوریایی فراتر از فرم و تزئین بود، و موجب تحول تکنیک‌های ساخت جواهر در ایران شد. مثلاً در جیقه‌های فرنگی بدین سبک، ترصیع گوهرها به‌صورت چنگ در نگین‌دان‌های باز است. همچنین شکل‌های اولیه تراش برلیانت جایگزین تراش‌های فلامک قدیمی شده است (تصویر ۱۶).

تصویر ۱۵. جیقه فرنگی به سبک جورجیایی.
(مأخذ: خزانه‌ی جواهرات ملی ایران، گنج‌هی ۷، شماره‌ی ۱۶)

تصویر ۱۶. جیقه فرنگی به سبک ویکتوریایی.
(مأخذ: خزانه‌ی جواهرات ملی ایران، گنج‌هی ۷، شماره‌ی ۲۷)

در ساختار جیقه‌های فرنگی نیز می‌توان دو بخش اصلی «شقه» و «بدنه» را از هم تشخیص داد. بخش شقه عمدتاً شامل شاخه‌های جواهرنشان است. این شاخه‌های جواهرنشان فرم‌های متنوعی دارد و گاه به شکل گل و برگ، پر و خوشه‌ی گندم در می‌آید. قسمت بدنه نیز فرم‌های متنوعی دارد و اغلب با تزیینات روبان و گره‌های حلقه‌ای شکل می‌گیرد. ظاهراً الگوی این گونه از جیقه‌های سلطنتی از فرم تزیینات مو و کلاه زنان اروپایی تبعیت می‌کند. با این حال، نوع تزیینات فرنگی با فرم جیقه‌های سلطنتی ایرانی به نسبت مطابق است.

نتیجه

جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره قاجار را می‌توان بر حسب ویژگی‌های فرمی، فنی و تزیینی در سه دسته‌ی کلی «جیقه بته‌جقه»، «جیقه شیروخورشید»، و «جیقه فرنگی» طبقه‌بندی کرد. جیقه بته‌جقه قدیمی‌ترین

نوع از جیقه‌های سلطنتی این دوره محسوب می‌شود. فرم اصلی این جیقه‌ها متأثر از فرم سرپیچ‌های هندی است و لااقل از دوره‌ی افشار در جواهرسازی درباری ایران رایج شده است و تا پایان قاجار بدون تغییر مانده است. جیقه بته‌جقه نوع متداول جیقه‌های سلطنتی در دوره‌ی فتحعلی‌شاه قاجار بوده است. استفاده از دو شیر و خورشید قرینه نیز شاخصه‌ی اصلی فرم جیقه شیر و خورشید است که از نیمه‌ی دوم قرن سیزدهم هجری در جواهرسازی سلطنتی دربار قاجار متداول شد. استفاده از نقش شیر و خورشید در جواهرات به دوره‌ی فتحعلی‌شاه و ابداع نشان سلطنتی باز می‌گردد، اما از دوره‌ی ناصرالدین‌شاه در جیقه‌های سلطنتی به‌کار گرفته شد. همچنین جیقه‌های فرنگی متنوع‌ترین گونه از جیقه‌های سلطنتی ایران در دوره قاجار به‌شمار می‌رود. این جیقه‌ها متأثر از دو سبک جواهرسازی «جورجیایی» و «ویکتوریایی» است. اثر این دو سبک به ترتیب در جیقه‌های فرنگی دوره‌ی فتحعلی‌شاه و ناصرالدین‌شاه دیده می‌شود و شاخصه‌ی اصلی تشخیص آنها از روی فرم‌ها و نقوش تزئینی است. با این حال تأثیرات جواهرسازی سبک ویکتوریایی فراتر از اینها موجب تحول تکنیک‌های ساخت جواهر در ایران گردید. از این رو می‌تواند به عنوان بارزترین نشانه‌ی تلفیق جواهرسازی سنتی و فرنگی در جیقه‌های سلطنتی محسوب شود.

پی‌نوشت‌ها

- این واژه به‌صورت‌های «جقه»، «جیقه» و «جغه» نیز گفته شده است. امروزه اصطلاح «جقه» رایج‌تر از سایر صورت‌هاست، اما در اسناد بیوتات سلطنتی در دوره‌ی قاجار این اصطلاح به‌صورت «جیقه» ضبط شده است. در اسناد ابواب‌جمعی دوران پهلوی نیز از «جیقه» استفاده شده است. بنابراین در این مقاله اصطلاح «جیقه» بر سایر صورت‌ها ترجیح داده شده است.
- از خانم‌ها نسرين خلیلی، سهیلا حسین‌پور، در مجموعه‌ی کاخ گلستان، همچنین آقای دکتر رضا شورگشتی و خانم فاطمه زرگر، در اداره‌ی نشر اسکناس و خزانه‌ی بانک مرکزی، برای تسهیل دسترسی به اسناد و آثار مذکور کمال تشکر را داریم.
- شاردن در وصف کلاه شاه سلیمان در مراسم تاجگذاری آورده است: «متن کلاه نیز از جواهرات نفیسی مستور و اطراف آن به جیقه‌های متعدد الماس و یاقوت و زمرد و لعل با پره‌های نفیس بعضی طیور نادره مزین گردیده، از پارچه‌ای که به دور تاج پیچیده شده، رشته‌های مروارید و جواهر آویخته به جیقه‌ها وصل می‌شود، تقریباً تمام پارچه را پوشانیده و محکم نگه داشته است. جیقه‌ی روبه‌رو از سایرین نفیس‌تر و عالی‌تر است و به سه شاخه منقسم می‌گردد که هر سه از جواهر و به سه پر کلنگ مزین می‌شود» (شاردن، ۱۳۳۵، ۹/۱۰۱).
- فرم این گونه از سرپیچ‌ها تداعی‌کننده شکل یک پر عمودی است که انتهای آن به‌سمت چپ انحنا داده شده است. این سرپیچ‌ها معمولاً در سمت راست دستار و کلاه نصب می‌شود. نمونه‌ای از سرپیچ‌های هندی نیز هست که کاملاً حالت قائم دارد و در میان دستار نصب می‌شود. این سرپیچ‌ها یک‌تکه و دارای ساختار به‌نسبت ثابت است (Untracht, 2008: 382-384).
- «شخص شاه نیز جواهر زیادی به خودش آویخته و یک کلیجه ابریشم مرواریددووزی به رنگ روشن پوشیده بود. بازوبندهای پهن الماس‌نشان بسته بود و قلاب کمر، قبضه شمشیر و جیقه‌ای که به‌کلاهش زده بود، دانه‌های درشت الماس داشت» (گویینو، بی‌تا: ۲۵۷).
- این پرده یکی از هفت پرده‌ی رنگ روغن است که به سفارش میرزا آقاخان نوری، دومین صدراعظم ناصرالدین‌شاه برای عمارت نظامیه تهران توسط صنایع‌الملک در ۱۲۷۴ق اجرا شده است (شفیع‌زاده و رجبی، ۱۳۸۷: ۶۶-۶۵).
- «تاج کیانی» یا «دیهیم سلطنت» به سفارش فتحعلی‌شاه قاجار در ۱۲۱۲ق برای مراسم تاجگذاری ساخته شد. بدنه‌ی این تاج آراسته به الماس، زمرد، یاقوت و مروارید بود. تاج کیانی تا پایان دوره‌ی قاجار در مراسم تاجگذاری استفاده می‌شد (ذکاء، ۱۳۴۶: ۴۷).
- درباره‌ی این نقش و تحولات آن نک: Shapur Shahbazi, 1999; Shahidi, 1994: ۱۳۳۵؛ ذکاء، ۱۳۴۴؛ نیرنوری، ۱۳۴۴؛ بختورتاش، ۱۳۴۸؛ قائم‌مقامی، ۱۳۴۸.

۹. اسناد بیوتات سلطنتی، آرشیو اسناد کاخ گلستان.
۱۰. این فرم از شقه احتمالاً برگرفته از شقه‌هایی با فرم ریشه است که در جواهرسازی فرنگی به سبک جورجیایی مشاهده می‌شود.
۱۱. این میله‌ها در اغلب جقه‌های مذکور به نُه عدد کاهش یافته است.
۱۲. اسناد بیوتات سلطنتی، آرشیو اسناد کاخ گلستان.

فهرست منابع

- استرآبادی، محمدمهدی (۱۳۸۷). تاریخ جهانگشای نادری. مصحح میترا مهرآبادی. تهران: دنیای کتاب.
- بختورتاش، نصرت‌الله (۱۳۴۸). پرچم و پیکره شیر و خورشید. تهران: عطایی.
- بیانی، مهدی (۱۳۴۸). پانصد سال تاریخ جواهرات سلطنتی ایران. تهران: بانک مرکزی ایران (اداره بررسی‌های اقتصادی).
- پوپ، آرتورآپم، فیلیس آکرم (۱۳۸۷). سیری در هنر ایران. ج ۶. مترجم سیروس پرهام. تهران: علمی و فرهنگی.
- جلیل‌وند، علی‌اکبر (۱۳۴۸). تاریخچه و ماجراهای جواهرات سلطنتی ایران از اوایل صفویه تا به امروز. وحید. (شماره ۶۶). ۴۸۱-۴۹۰.
- ذکاء، یحیی (۱۳۴۴). تاریخچه تغییرات و تحولات درفش و علامت دولت ایران از آغاز سده سیزدهم هجری تا امروز. هنر و مردم. (شماره ۳۱). ۱۳-۲۴.
- ذکاء، یحیی (۱۳۴۶). تاج‌ها و تخت‌های سلطنتی ایران، هنر و مردم، (شماره ۶۰)، ۸۷-۴۷.
- زمانی‌تهرانی، شقایق (۱۳۹۴). "بررسی ویژگی‌های فنی، هنری و نمادین جقه‌های سلطنتی موجود در خزانه‌ی جواهرات ملی ایران". (کارشناسی ارشد، صنایع‌دستی). دانشگاه هنر تهران.
- ژوبر، پیرآمده‌آملین پروب (۱۳۲۲). مسافرت به ارمنستان و ایران. مترجم محمود هدایت. تهران: تابان.
- سایکس، سرپرسی (۱۳۸۰). تاریخ ایران. ج ۲. مترجم فخرالدین محمدتقی فخرداعی‌گیلانی. تهران: افسون.
- شاردن، ژان (۱۳۳۵). سیاحتنامه شاردن. ج ۹ و ۴. مترجم محمد عباسی. تهران: مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.
- شفیع‌زاده، پریناز، محمدعلی رجبی (۱۳۸۷). نقاشی‌های درباری (رسمی) قاجار. نمایش شکوه تصویر. نگره. (شماره ۶). ۵۹-۶۹.
- شهشهانی، سهیلا (۱۳۷۴). تاریخچه پوشش سر در ایران. تهران: مدبر.
- غیبی، مهرآسا (۱۳۸۵). ۸۰۰۰ سال تاریخ پوشاک اقوام ایرانی. تهران: هیرمند.
- فریزر، جیمز (۱۳۶۳). تاریخ نادرشاه افشار و مختصری از تاریخ سلاطین مغول در هند. مترجم ابوالقاسم خان ناصرالملک. تهران: پاسارگاد.
- فریه، رونالد. دلبلیو (۱۳۷۴). هنرهای ایران. مترجم پرویز مرزبان. تهران: فرزانه‌روز.
- فلور، ویلم (۱۳۹۳). صنایع کهن در دوره قاجار. مترجم علیرضا بهارلو. تهران: پیکره.
- قائم‌مقامی، جهانگیر (۱۳۴۸). پژوهشی درباره تطور شیر و خورشید. بررسی‌های تاریخی. (شماره ۱۹). ۲۸۲-۲۵۹.
- کسروی، احمد (۱۳۳۵). تاریخچه شیر و خورشید. تهران: مؤسسه مطبوعاتی شرق.
- کشیشان ژزوئیت (۱۳۷۰). نامه‌های شگفت‌انگیز از کشیشان فرانسوی در دوران صفویه و افشاریه. مترجم بهرام فره‌وشی. تهران: مؤسسه علمی اندیشه جوان.
- کمپفر، انگلبرت (۱۳۶۰). سفرنامه کمپفر به ایران. مترجم کیکاووس جهاننداری. تهران: خوارزمی.
- گلستانه، ابوالحسن بن محمد امین (۱۳۵۶). مجمل‌التواریخ، مصحح مدرس رضوی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گوینو، ژوزف آرتور کنت دو (بی‌تا). سه سال در ایران، مترجم ذبیح‌الله منصور. تهران: فرخی.
- مین، ویکتور بن، ای. داگلاس تاشینگام (۱۳۴۷). جواهرات سلطنتی ایران. مترجم مهرداد نیبلی. تهران: بانک مرکزی ایران.

و انتشارات فرانکلین.

- نفیسی، سعید (۱۳۰۳). کاروان ثروت (غنائیم نادرشاه از فتح هندوستان). شرق. (شماره‌ی اول). ۳۳-۴۲.
- نیرنوری، حمید (۱۳۴۴). تاریخچه بیرق ایران و شیر و خورشید. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.
- Flower, Margaret (2002), *Victorian Jewellery*, Dover, New York.
- Jellicoe, Patricia (1993), Crown Jewels of Persia, *Encyclopaedia Iranica*, VI, Fasc. 4, edited by Ehsan Yarshater pp. 426-430, available on line at [http://www.iranicaonline.org/articles/Crown Jewels of Persia](http://www.iranicaonline.org/articles/CrownJewelsofPersia)
- Raby, Julian (1999), *Qajar Portraits*, I.B. Tauris Publishers, London. New York.
- Redington Dawes, Ginny, Olivia Collings (2018), *Georgian Jewellery 1714- 1830*, ACC Art Books, London.
- Shahidi, Yahya (1994), Decorations, *Encyclopaedia Iranica*, VII/2, edited by Ehsan Yarshater ,pp. 197- 202, available on line at [http:// www.iranicaonline.org/articles/decorations](http://www.iranicaonline.org/articles/decorations).
- Shapur Shahbazi, Alireza (1999), FLAGS i. Of Persia, *Encyclopaedia Iranica*, X/1, edited by Ehsan Yarshater pp. 12-27, available online at [http://www.iranicaonline.org/articles/flags-i. Of Persia](http://www.iranicaonline.org/articles/flags-i.OfPersia).
- Untracht, Oppi (2008), *Traditional Jewelry of India*, Thames & Hudson, New York.

Received: 2021/12/28

Accepted: 2022/03/07

Typology of Iranian Royal Jeqqas during Qajar Dynasty

Elham Siah, Faculty of Art and Architecture of Shiraz university, Shiraz, Iran

Mohammad Sadeq Mirza–Abolqasemie, Faculty of Art and Architecture of Shiraz University, Shiraz, Iran

Abstract

“Jeqqa” is one of the prevalent types of Iranian royal jewelry during the Qajar era, which was used to decorate the headdress of shahs and princes. The use of this ornament as a sign of kingship in Iran dates back to Safavid era. Royal Jeqqas are often known as ornaments for men, and is specially designed as a decoration or cover for shahs or princes in ceremonies like coronation (tāj-guzāri), new year feasts (salām-i nowrūz), public levée (bār-i āmm) and etc. Hence, Jeqqa is occasionally introduced as a monarchy appliance as well as crown, throne and sword. This jewelry is diverse in terms of form, embellishment as well as construction methods, and their study can be useful in recognizing part of the history of jewelry and jewelry-making tradition in Iran. For this purpose, available Jeqqas in the Iranian Treasury of National Jewelry have been carefully studied and evaluated. The selection of samples was in such a way that can cover all types of Jeqqas, and thus, its results can be generalized to all of the royal Jeqqas.

The method of this research is descriptive-analytic, and it is written based on field observations and library studies. Accordingly, Iranian royal Jeqqas in Qajar era are discussed in three general categories, including “Paisley Jeqqa”, “The Lion and The Sun Jeqqa”, and finally “European-Style Jeqqa”. Paisley Jeqqa has been used from Afsharid era and influenced by the Indian Sarpech in Iran royal jewelry and remained unchanged until the end of Qajar era.

The Lion and Sun Jeqqa has been commonly used in Qajar royal jewelry since the second half of the 13th century AH. Use of this motif was prevalent in royal jewelry, but it was used in Jeqqas in the reign of Nasser al-din Shah Qajar. Also the use of two symmetrical lions and suns, is the main feature of royal Jeqqa.

European-Style Jeqqa are the most diverse type of Iran Jeqqas in Qajar era. These Jeqqas are influenced by “Georgian” and “Victorian” jewelry styles. The effect of these two styles can be seen in European-Style Jeqqas of Fath-‘Alī Shāh and Nāṣir-al-Dīn Shāh periods respectively, and their recognition is possible according to their forms and decorative patterns. However, the effects of Victorian jewelry have led to the development of jewelry making in Iran. Thus, it can be considered as the most prominent sign of combination of traditional and European-Style jewelry in royal Jeqqas.

Key Words: Royal Jewels, Royal Jeqqa, Typology and Classification, Qajar Era, Paisley Jeqqa, The Lion and The Sun Jeqqa, European-Style Jeqqa.